

BOSHLANG‘ICH SINFLAR O‘QUVCHILARINING MATN BILAN ISHLASH KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH

Primova Nafisa Xusanovna

Navoiy viloyati Xatirchi tumanidagi 27-umumiy o‘rta ta’lim maktabining
boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA:

Ushbu maqolada boshlang‘ich sinflar o‘qish darslarida matn ustida ishlash bosqichlari, hamda turlari yoritilgan.

Kalit, so‘zlar: bilim, ko‘nikma, malaka, kompetensiya matn, tahlil, badiiy asar, bosqich, analiz, sintez, mustaqil fikrlash, tanqidiy fikrlash.

ABSTRACT

This article describes the stages and types of work on the text in primary school reading classes.

Key words: knowledge, skill, competence, competence text, analysis, artistic work, stage, analysis, synthesis, independent thinking, critical thinking.

Hozirda boshlang‘ich ta’lim tizimining asosiy vazifalari o‘quvchilarni har tomonlama barkamol shaxs qilib tarbiyalash maqsadida ularga mustaqil fikrlash, o‘zligini anglash, bilimlarni o‘rganishda, maktabda va maktabdan tashqari ishlarda faollik, boy ma’naviyatimiz va qadriyatlarimizni o‘rgatish o‘z shaxsidagi “men”ni tanitish, yuksak axloqiy fazilatlar va estetik ruhda tarbiyalashdan iborat. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi “Umumiy o‘rta va o‘rta –maxsus, kasb-hunar ta’limining davlat ta’lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 187-sonli qarorida o‘quvchilarda fanlarni o‘rganish va ta’lim olishni davom ettirish uchun tayanch va fanlarga oid umumiy kompetensiyalarni rivojlantirishning

ta'minlanganligi umumiy o'rta ta'lim davlat standartining asosiy prinspsipi ekanligi belgilab qo'yilgan.

Boshlang'ich sinf “Ona tili o'qish savodxonligi” fanida o'tiladigan har bir mavzuning mohiyatiga kirishda esa, matn ustida ishlashning ahamiyati katta. Agar har bir o'qituvchi kichik o'quvchilarni matn ustida uzluksiz ravishda namunadagidek ishlata bilsa, bolalar ham bunga asta-sekinlik bilan o'rganib boradilar va ularda badiiy asarlar bilan ishlash borasida istalgan ko'nikma hosil bo'ladi. Natijada bola shaxsida fikr kishisi shakllanadi.

Boshlang'ich sinflar o'qish darslarida badiiy asarlarni didaktik tahlilga tortish uch asosiy bosqichda amalga oshiriladi:

1. Birinchi bosqich (sintez). Bu bosqichda kichik kitobxonlar matnni yaxlit idrok etadilar, asar mazmuni va undagi tasviriy ifoda vositalari bilan tanishadilar.

2. Ikkinchi bosqich (analiz)da tarbiyalanuvchilar asardagi voqealar rivojining izchilligini belgilash, qahramonlar xulq-atvori va tabiatiga xos bo'lgan asosiy xususiyatlarini aniqlash (qahramonning mazkur vaziyatda nega shunday qilgani va buning sabablari o'rganiladi), asarning aniq mazmunini tasviriy vositalar bilan birga tahlil qilish va qahramonlar xulq-atvorini baholashdan iborat.

3. Uchinchi bosqich (ikkinchi sintez). Bu bosqichda asar qahramonlarining muhim xususiyatlarini umumlashtirish, qahramonlarni bir-biri bilan taqqoslash va baholash, asardagi yetakchi qarashlarni aniqlash, badiiy asarni hayotni bilish manbayi va san'at asari sifatida baholash (qanday ma'lumotlarga ega bo'linadi, asar nimaga o'rgatadi, muallif o'z fikri va taassurotlarini qanday qilib aniq, ravshan hamda ta'sirli tarzda yetkaza oldi va hk.lar)dan iboratdir.

Asarlarning didaktik tahlili jarayonida matn ustida ishlashning quyidagi turlaridan foydalaniladi:

1. Tanlab o'qish.
2. O'quvchilarning berilgan savol va topshiriqlarga o'z so'zlari bilan javob berishi.
3. O'quvchilarni savol berishga o'rgatish.
4. Matnni tasvirlash.

Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari darslarni tashkil etishda, matn bilan ishlashda ana shu jihatlarga alohida e‘tiborini qaratishi zarur. “Ona tili va o‘qish savodxonligi” darsligida o‘quvchini bemalol chiroyli va mazmunli matn tuzishiga yordam beradigan topshiriqlarning borligi o‘quvchilarni yanada o‘z fikrlarini yozma va og‘zaki bayon eta olishga o‘rgatmoqda. Quyidagi topshiriqlar o‘quvchining matn tuzishiga beminnat yordam beradi deyishimiz mumkin.

“Men ishlab chiqaradigan dori” mavzusida kichik matn yozing. Matnda quyidagi ma‘lumotlar bo‘lishiga ahamiyat bering:

- dorining nomi;
- qanday kasallikka davo bo‘lishi;
- nima uchun bu dori kerak bo‘ladi deb o‘ylashingiz;
- u dorini birinchi kimga berishingiz.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, o‘quvchining zamon bilan hamnafas faollashuvi, ruhiy olamining murakkablashuvi metodika ilmi oldiga badiiy asar ustida ishlash yo‘llarini boyitish va kengaytirish talabini qo‘yyapti. Har bir o‘qituvchi matn ustida ishlashda ana shu talablardan kelib chiqqan holda, ko‘proq izlanishi va o‘quvchini olgan bilimlarini hayotda qo‘llay olishi uchun kompetensiya ega shaxs sifatida shakllantirishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 6-apreldagi “Umumiy o‘rta va o‘rta –maxsus, kasb-hunar ta’limining davlat ta’lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 187-sonli qarori. –lex.uz.
2. Azimova I va boshqalar. Ona tili va o‘qish savodxonligi. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 2-sinfi uchun darslik. –T.: Respublika ta’lim markazi, 2021
3. Husanboyeva Q., Shodiyev F., Hazratqulov M. Boshlang‘ich sinflarda badiiy asarlar bilan ishlash metodikasi. –Samarqand. 2019y. 173-174 betlar.
4. Qosimova K., Matchonov S., G‘ulomova X., Yo‘ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o‘qitish metodikasi. Boshlang‘ich ta’lim talabalari uchun darslik. –T.: “Nosir” 2009y. 89-b.